

Courage hebben om te sterven

Overleden zuster Leontine maakte de doorbraak van de palliatieve zorg waar

- ▶ Startte eerste palliatieve afdeling
- ▶ Dankzij haar netwerk kwam er een wetgevend kader

Erik DE SMET

Slechts zelden sturen de bisschoppen van België bij een overlijden een eerbetoon rond. Over zuster Leontine, pionier van de palliatieve zorg in ons land, waren ze zeer lovend.

In 1990 richtte zuster Leontine in het Brusselse Sint-Jansziekenhuis de eerste dienst voor palliatieve zorg in België op, dienst die zieken bijstaat in hun levenseinde. Jozefa de Buysscher, zoals ze heette, was naast lid van de congregatie van de gasthuiszusters ook arts en lange tijd directrice van het Sint-Jansziekenhuis.

Walter Van Goubergen, ziekenpastor in dat Sint-Jansziekenhuis, over zuster Leontine: „Ze was bijzonder doordrongen van de waardigheid van iedere mens. In Leuven volgde ze les bij moraaltheoloog Louis Janssens en zijn personalisme sprak haar sterk aan. Dat ligt dan ook in de lijn van de augustijnse spiritualiteit van de gasthuiszusters.”

Zuster Leontine was al 67 en als directrice met pensioen, toen ze zich ging wijden aan de uitbouw van de palliatieve zorg. Hoe kwam dat? Bij haar pensioen kreeg ze een reis naar de Verenig-

Zuster Leontine, hier in het Sint-Jansziekenhuis, was evenzeer arts als religieuze. © G.R. Zafar

de Staten cadeau, waar ze een congres over *hospice care* bijwoonde, het zorgmodel dat de Ierse Sisters of Charity hadden uitgebouwd voor terminale tuberculosepatiënten. Volgens Van Goubergen werd dat voorbeeld een van Leontines bronnen. Tien jaar lang gaf ze er alles voor: overdag in de weer met de zorg voor de

patiënten en de ploeg medewerkers, 's avonds met voordrachten overal in het land. Tot haar gezondheid begon te tanen.

Palliatieve zorg wil het sterven teruggeven aan de stervende, deze niet louter met medicijnen behandelen en het sterven erkennen als onlosmakelijk deel van het leven. „Dat inzicht was

niet nieuw, maar zuster Leontine bracht het palliatieve denken in België in een stroomversnelling”, meent Van Goubergen. „Ze werd de vaandeldraagster van de palliatieve zorg en dankzij haar netwerk belandde de kwestie op de politieke agenda. Buiten België bleef palliatieve zorg een veel- eer marginaal fenomeen, maar in

ons land staat het in het hart van de reguliere gezondheidszorg. Die doorbraak is haar verdienste.”

Het Sint-Jansziekenhuis, met z'n traditie van aandachtige zorg gecombineerd met hoogstaande professionaliteit, was een uitgelezen plek om te beginnen. Van Goubergen: „Het hier ontwikkelde model werd een lichtend voorbeeld. Eerst voor het AZ Sint-Lucas in Gent, vervolgens voor het OCMW-ziekenhuis in Genk. Dat laatste was een zegen, want via dat ziekenhuis schoot het palliatieve model ook wortel in het openbare ziekenhuisnet.”

„Ik weet dat sterven ook voor mij een moeilijke doorgang zal zijn”

Zuster Leontine wist als weinig anderen wat de dood was. Je kunt immers geen palliatieve zorg beoefenen zonder in het reine te zijn met je eigen sterfelijkheid. Aan *KERK & leven* zei ze in 1992: „Ik weet dat sterven ook voor mij een moeilijke doorgang zal zijn. Maar ik heb er *courage* voor, omdat anderen mij zijn voorgegaan. Het is zoals de angst die ik had voor de examens aan de universiteit, maar het lukte toch. We moeten ons mentaal voorbereiden op de dood en het in Gods handen leggen. We moeten er nu aan beginnen om het leven uit handen te geven.”

Rolstoelgebruiker aan de lezenaar

Mensen met een beperking willen en kunnen meebouwen aan de liturgie

Jozefien VAN HUFFEL

Kan een jongen met een mentale beperking misdienaar zijn? In de ene parochie is het antwoord op die vraag misschien een volmondig ja, in de andere een twijfelende blik.

„Bijna iedereen is het eens met de idee van inclusie van mensen met een beperking. De mate waarin er in de praktijk aan wordt gewerkt, verschilt echter sterk van plaats tot plaats”, meent Marcel Broesterhuizen. Hij is dovenpastor in Nederland en bekleedt aan de faculteit theologie en religiewetenschappen van de KU Leuven de leerstoel ten behoeve van het pastoraat bij doven en slechthorenden. „Hier en daar zijn er initiatieven die goed werken”, zegt hij. „Elders koesteren parochies misschien wel een wens, maar moet er op het vlak van attitude en praktische ervaring nog veel gebeuren. Inclusie kan werken, maar niet vanzelf.”

Volgbladjes met een groter lettertype helpen slechtziende mensen om te volgen in een viering. Een hellend vlak en automatische deuren maken dat rolstoelgebruikers binnen raken in de kerk of vergaderzaal. „Echte participatie is echter nog een stap verder”, meent Broesterhuizen. „Soms

vragen mensen met een beperking zich af of ze er echt bijhoren, of als het ware een soort van symboolgehandicapte zijn.”

Hij geeft het voorbeeld van rolstoelgebruikers die in de kerk een plaats vooraan of aan de zijkant toegewezen krijgen en daarbij het gevoel hebben apart te zitten van de andere kerkgangers. „En stel dat hij of zij graag de lezing wil doen. Dat is in de mees-

te kerken onmogelijk. Natuurlijk draaien er ook heel wat mensen met een beperking mee als vrijwilliger, maar het kan beslist nog niet overal”, besluit hij.

Katholiek zonder kerk

Wat mensen met een auditieve beperking betreft, heeft Marcel Broesterhuizen de ervaring dat zij niet altijd vragende partij zijn om in de eigen parochie mee

te vieren. „Sommigen doen hun best om te volgen in het boekje, maar tenzij ze contact hebben met andere dove mensen in de parochie, haken ze vaak af”, zegt hij.

„Onlangs nog ontmoette ik een dove vrouw die zich 'katholiek zonder kerk' noemde. Ze had meer aan een bezoek aan een kapel in de buurt, dan aan de eucharistie in de parochie. Doven kunnen lichamelijk aanwezig zijn, maar zelden deelnemen.”

Zelfs in het geval dat er een tolk gebarentaal aanwezig is, bevat een viering vooral tekst en weinig visuele elementen. Broesterhuizen: „Veel dove mensen maken daar echter geen groot probleem van. Ze gaan ook graag naar een viering met andere doven en slechthorenden.”

En toch. Broesterhuizen vertelt over een Nederlandse theologe met een motorische beperking. „Toen ze in een protestantse dienst kwam waar in totaal zes rolstoelgebruikers aanwezig waren, bedacht ze zelf dat dat er toch veel waren. Volgens schattingen van de Europese Unie heeft tien procent van de mensen een beperking op een of ander vlak, en toch valt het eerder op als ze er wel zijn, dan als ze er niet zijn. Dat zou anders moeten.”

Een blinde vrouw voelt aan een kerststal. Mensen met een beperking willen zich echt deel voelen van de eucharistie. © KNA-Bild

Mars voor leven

Op 25 maart vindt de derde Mars voor het Leven plaats. De eerste editie bracht 1.700 mensen op de been. In 2011 stapten drieduizend mensen mee op. Nu hopen de organisatoren vijfduizend mensen in beweging te brengen om op te roepen tot respect voor het menselijke leven vanaf zijn conceptie tot aan zijn natuurlijk einde. Afspraak om 14 uur aan de Kunstberg in Brussel (vlak bij het Centraal Station in Brussel). Info 0486 11 69 04 of dries@marchforlife.be, www.marchforlife.be.

Expeditie Pasen

Kleopas (vroeger Kerk & Wereld) en het bezinningsblad *Overhoop* lanceren in deze veertigdagentijd de Expeditie Pasen. Het project is een spirituele tocht naar Pasen via zorgvuldig uitgekozen Bijbelverhalen. Oude, wijze en soms verrassende woorden inspireren om meer en beter mens te worden. Elk luistermoment mondt uit in een gebed. Het parcours is geïnspireerd door de geestelijke oefeningen van Ignatius van Loyola. Kleopas/Kerk & Wereld biedt al decennialang bezinningen aan via telefoon, nu dus ook voor smartphone, iPod en iPad. De drempel werd zo laag mogelijk gehouden. Deelnemers moeten enkel luisteren en dat kan op elk moment van de dag, thuis, op het werk of onderweg. (IVH)